

Barbara Skawina
Uniwersytet Rzeszowski

Kolegium Nauk Społecznych
Instytut Nauk Socjologicznych
Promotor: dr hab. Andrzej Lipczyński

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Przystosowanie społeczne osób z autyzmem lub zespołem Aspergera.

Analiza socjologiczna

Badania podjęte w ramach dysertacji, mają na celu ukazanie społecznej sytuacji osób z autyzmem lub zespołem Aspergera oraz stopnia przystosowania tych osób do życia społecznego. Dysertacja jest próbą zwrócenia uwagi na zjawisko dotyczące wzrostu populacji osób dotkniętych zaburzeniami ze spektrum autyzmu w społeczeństwie, coraz większe trudności adaptacyjne, niską świadomość społeczną oraz braki systemowej opieki, leczenia, terapii i edukacji tej grupy osób. Interpretacja zebranego materiału empirycznego i wnioski jakie sformułowano na podstawie przeprowadzonej analizy badawczej, pozwoliły na stwierdzenie, że podjęty w dysertacji problem jest znaczący dla myśli socjologicznej.

Podkreślić należy, że rozwój i postęp cywilizacji, jaki zaznaczył się w tempie dotychczas niespotykanym wraz z początkiem XXI wieku, jest także przyczyną wzrostu chorób i zaburzeń wśród dzieci, młodzieży i dorosłych. Współcześnie problemy zdrowotne, nabierają szczególnej doniosłości ze względu na wzrastającą częstość ich występowania oraz towarzyszące im aspekty ekonomiczne, społeczne i prawne. Badanie przyczyn wzrostu zaburzeń u ludzi z pewnością ma istotne znaczenie, ale równie ważne są kwestie rozwiązania problemów edukacji, leczenia i terapii, które w rezultacie podniosłyby przystosowawczość badanych osób oraz ich samodzielność życiową.

Autyzm przejawia się w zaburzeniach w relacjach społecznych, deficytach rozwoju mowy i komunikacji, zaburzeniach zachowania, aktywności i zainteresowań. W związku z tym, autyzm i zespół Aspergera są trwałymi zaburzeniami rozwoju o słabym rokowaniu, co do całkowitego wyleczenia lub cofnięcia wszystkich objawów. Stopień przystosowania społecznego oddziałuje na jakość życia badanych i jest zależny od wczesnego rozpoznania

problemu, możliwości neurobiologicznych, dostępności metod rewalidacyjnych oraz co ważne zaangażowania rodziny w proces socjalizacji, terapii i rehabilitacji.

W pracy przyjęto, że adaptacja społeczna jednostki stanowi rezultat harmonii we wszystkich sferach woluntarystycznego działania i jest uwarunkowana przez środowisko, które powinno zapewnić wystarczające środki, ułatwiające jednostkom funkcjonowanie. Wybrana problematyka rozprawy doktorskiej, partycypacja i wnioski empiryczne w rozpoznawaniu społecznego problemu zjawiska autyzmu, ukierunkowują stanowisko badawcze, w myśl którego podstawą istnienia interakcji społecznej i przystosowania społecznego osób z autyzmem i zespołem Aspergera jest socjalizacja rodzinna i wtórna oraz wypracowane w akcie socjalizacji kompetencje językowe i komunikacyjne. Warto zaakcentować, że nie tylko istnieje możliwość ale i konieczność wypracowania tych sprawności przez rodzinę i specjalistów, w taki sposób aby, te dwie formy wsparcia się nie wypierały ale wzajemnie uzupełniały. W przeciwnym razie, szanse osób ze spektrum autyzmu pomimo dość często ich wysokiego potencjału poznawczego – będą znikome lub znacznie ograniczone w osiągnięciu właściwej pozycji w strukturze społecznej. Badania jakościowe prowadzone w ramach dysertacji, w zakresie przystosowania społecznego osób ze spektrum autyzmu dowiodły, że wiele z tych osób można aktywnie socjalizować, przygotować, reaktywować społecznie, a poprzez to umożliwić im jak najpełniejsze uczestnictwo w życiu społecznym.

Przygotowana dysertacja została podzielona na trzy części. Pierwsza część stanowi podbudowę teoretyczną prowadzonych badań, w której zostały zaprezentowane wybrane koncepcje socjologiczne i kliniczne, odwołujące się do zagadnień przystosowania społecznego i spektrum autyzmu, w tym koncepcje socjalizacji, teoria interakcjonizmu symbolicznego Georga H. Meada i Herberta Blumera oraz zagadnienia socjolingwistyczne. W części metodologicznej omówiono najważniejsze zasady prowadzonych badań, ich cele, wybór metod, opis próby badawczej, postawione w pracy problemy badawcze. Badania prowadzono w oparciu o pogłębione wywiady indywidualne i metodę dokumentów zastanych (desk research). W projekcie wzięło udział 53 osoby z diagnozą spektrum autyzmu: dzieci młodzież i dorośli. W części empirycznej przedstawiono opis badań w sześciu obszarach życia społecznego osób ze spektrum autyzmu: środowisko rodzinne, szkoła, uczestnictwo w przestrzeni publicznej, korzystanie z mediów cyfrowych, obszar zawodowy, komunikacja społeczna. Analiza wyników została przedstawiona w formie tabel, wykresów i diagramów oraz uzupełniona narracją osób zmagających się z autyzmem lub zespołem Aspergera, ich rodziców, a także opiniami nauczycieli i wychowawców.

W wyniku analizy empirycznej wyodrębniono typy przystosowania społecznego osób z autyzmem lub zespołem Aspergera oraz określono kryteria tej klasyfikacji. W rozdziale podsumowującym przedłożono praktyczne ujęcie kształcenia umiejętności adaptacyjnych osób ze spektrum autyzmu, celem zaprezentowania skutecznych rozwiązań funkcjonalnych.

Słowa kluczowe: autyzm, zespół Aspergera, przystosowania społeczne, rozwój społeczny, socjalizacja, osobowość społeczna, komunikacja społeczna.

Abstrakt: Dysertacja doktorska na temat: *Przystosowanie społeczne osób z autyzmem lub zespołem Aspergera. Analiza socjologiczna* rozpatruje problem umiejętności przystosowawczych w społeczeństwie osób z diagnozą spektrum autyzmu. Badania przeprowadzono za pomocą wywiadów indywidualnych i metody dokumentów zastanych w najważniejszych obszarach życia społecznego: rodzina, edukacja, przestrzeń społeczna, media cyfrowe, praca, komunikacja społeczna. Na podstawie analizy i wniosków stworzono typologię przystosowania społecznego osób ze spektrum autyzmu. Sformułowano także praktyczne rozwiązania kształtowania umiejętności przystosowawczych omawianej grupy osób.

Praca składa się z ośmiu rozdziałów, które pogrupowano tematycznie na trzy części: teoretyczną, metodologiczną i empiryczną.